

"Meyelan, Matüridice bir emr-i itibarîdir, abde verilebilir. Fakat Eş'arî ona mevcut nazarıyla baktığı için, abde vermemiş..." Üstad'ın burada mezhepleri birleştirdiği söylenebilir mi?

"Fakat tamamen bir seviyeye gelmediğinden ve bir tarz-ı hayat-ı içtimaiyede gitmediğinden, mezhepler taaddüt etmiştir. Eğer, beşerin ekseriyet-i mutlakası, bir mekteb-i âlinin talebesi gibi, bir tarz-ı hayat-ı içtimaiyeyi giyse, bir seviyeye girse, o vakit mezhepler tevhid edilebilir. Fakat bu hâl-i âlem o hale müsaade etmediği gibi, mezâhib de bir olmaz."(1)

Mezhep; gidilen yol manasına gelir.

Ehl-i Sünnet dairesi içerisinde binlerce müçtehid varsa da bunlar içerisinde kendilerine tabi olunan ve meşhur olan mezhep sahipleri on iki imamdır.

Muhammed Seyyid, *"Medhal"* adlı eserinde mezheplerin teessüsüne geniş yer vermiştir. Bu bölümden bir kısmını günümüz Türkçesi ile aşağıda takdim ediyorum:

"Mezhepler teessüs etmeden önce bir kimse bir mes'ele için herhangi bir fıkıh âlimine, bir başka mes'ele için de başka bir âlime müracaat ederdi."

"Tabiin devrinin sonuna doğru yavaş yavaş içtihat müessesesi teessüs etmeye ve fıkıh hususi bir dal olarak tedris edilmeye başlandı."

"Müçtehit devri başlayınca, içtihat ile ilgili meslekler tamamen teessüs etti ve içtihat müstakil bir ilim olarak diğer ilimlerden ayrıldı. Iraklıların imamı Ebu Hanife, Hicazlıların imamı İmam-ı Malik, Mısır'ın imamı İmam-ı Şafii gibi büyük müçtehitler bütün cehd ve gayretlerini sarf ederek ayet ve hadisleri, sahabelerin ve tabiinin eserlerini tamamen tetkik ettiler ve kendilerinden önce cevapları verilmiş veya verilmemiş, fikhi meseleleri tertip ederek hükümlerini tespit ettiler. Bu suretle fıkıh ve usul-ü fıkıh ayrı birer ilim dalı olarak teşekkül etti.

İşte bu suretle teessüs eden fıkıh müesseselerinin her birine Mezhep ve bunların kurucularına da İmam ismi verildi." (*Muhammed Seyyid, Medhal, s. 241*)

Fıkıh ilmi, dolayısıyla mezhepler, dört imam ile başlamış değildir. Daha önce de belirttiğimiz gibi, içtihat kapısının açılması ve dolayısıyla mezheplerin

teşekkülü ta Asr-ı saadete dayanır. Bu hususta Kevserî'nin beyanlarından bir kısmını aşağıda takdim ediyoruz:

Resul-i Ekrem Efendimiz (asm) ashabına fıkıh öğretiyor ve dini kaynaklardan hüküm çıkarma melekesi hususunda onları hazırlıyordu. Hatta altı kadar sahabi, o devirde fetva veriyorlardı. Şu ayet-i kerime de bunu açıkça ifade etmektedir:

“Kendilerine güven veya korku hususunda bir haber geldiğinde onu hemen yayıverirler. Hâlbuki onu peygambere ve aralarında yetkili kimselere götürselerdi, onlardan sonuç çıkarmaya gücü yetenler, onu anlarıydı. Allah'ın üzerinizdeki lütfü ve rahmeti olmasaydı, pek azınız hariç, şeytana uyardınız.” (Nisa, 4/83)

Resulullah Efendimizin (asm) ahirete irtihalinden sonra da ashab, bu kişilerden fıkıh öğrenmeye devam ettiler. Onların sahabe ve tabiin arasında, fetvada meşhur arkadaşları vardı. Medine ahalisinden olan tabiinden birçoğu, fıkıh ve hadis sahasında sahabeden nakledilen, dağınık fetvaları toplamaya başladılar. Medine ehlinde fukaha-i Seb'anın (*yedi fıkıh âlimi*) fıkıh ilminde, yüce makamları vardır.

Bütün hak mezhepler, dinin temel meselelerinde ittifak etmekle beraber, teferruata ait bazı hükümlerde farklı içtihatlarla bulunmuşlardır. Müslümanlar ibadet ve muamelâta ait hükümlerde bu mezheplerden birine tabi olmuşlardır. Hatta keşif ve keramet sahibi olan bütün veliler, kutuplar, ilim, irfan sahibi asfiyanın her birisi, bu hak mezheplerden birine intisap etmişlerdir. Mesela; İmâm-ı Muhammed, İmâm-ı Ebu Yusuf, Serahsî, Kadıhan, Kudûri, İbn-i Abidin **Hanefî mezhebine** tabi olmuşlardır. İmâm-ı Gazali, Rafii, Nevevî, Fahreddin-i Razi, Taftézani İmâm-ı Suyutî **Şâfiî mezhebine**; İbnü'l-Hacib, Zerkani, Muhyiddin-i Arabî, Ebu'l-Haseni Şazeli **Mâlikî mezhebine**; Abdulkadir-i Geylani, İbni Kudame, Cevzi ise **Hanbelî mezhebine** tabidirler.

İnsanların anlayışları, kültürleri, coğrafi şartları ayrı ayrı olduğu için, mezheplerin farklı olması gayet normaldir, tek olması mümkün değildir. **Mezhepler fitratın bir gereğidir.**

Sahabelerin ekserisi mutlak müçtehit makamında olduğu için, Kur'an ve sünnetten direkt olarak içtihat ve istinbat edebiliyorlardı. Zaten günümüze gelen mezheplerin birçoğu içtihadını sahabelerden almışlardır. *İbn-i Mesud, Alkame, İmam Azam* silsilesi gibi.

Üstad Hazretleri amelde Şafii mezhebindedir. Bu itikadî meselede ise her iki mezhebin nazarını takdim ettikten sonra, kendi içtihadını ortaya koyuyor. Eşari de Maturidi de Üstad Hazretleri de insanda bir iradenin var olduğunda ittifak etmişlerdir. İmâm Pezdevi'ye göre itikadi sahadaki ihtilaflar; zahiri ve suridir, hakiki

değildir.

1) bk. [Sözler, Yirmi Yedinci Söz, Hatime.](#)